

Feestdagen 2.1

mr drs Ludo Grégoire¹

Juristen die standpunten innemen over publieke thema's dienen hierover verantwoording af te leggen. Vanuit deze visie past het, dat ik mijn opvattingen over de herziening van de officiële feestdagen in Nederland nader toelicht.

In het *Nederlands Juristenblad* (NJB 2020, afl. 44, p. 3378-3384)² heb ik (1) geargumenteed dat de regeling officiële Nederlandse feestdagen uit de Algemene termijnenwet³ in strijd is met art. 1 GW en met het rechtsstatelijk principe van het laïcisme (scheiding van kerk en staat). Vervolgens heb ik (2) een alternatief voor de huidige officiële feestdagen geformuleerd.

Ten aanzien van beide aspecten wil ik in dit artikel – vanwege kennelijke onduidelijkheden en omissies maar ook vanwege voortschrijdend inzicht – de stand van zaken weergeven. Daarmee beoog ik voortgaand medeverantwoordelijkheid te nemen voor de discussie en daarbij aanvullende argumentatie in te brengen in het publieke debat.

Even recapituleren

Feesten⁴ geven uiting aan onze cultuur, aan gedeelde waarden en daarmee aan onze identiteit. 'Kijk naar de feesten die ik vier en je weet wie ik ben.' Dat geldt zowel in het privé-domein als in het publieke domein.

Het eerste element van mijn NJB-artikel was de constatering dat er met de officiële feesten in het publieke domein iets gekks aan de hand is. Ze zijn letterlijk niet meer van deze tijd, althans grotendeels. Daarvoor zijn – samengevat – drie redenen gegeven.

Op grond van de Algemene termijnenwet zijn in 1965 de volgende 'officiële feestdagen' vastgelegd: Nieuwjaarsdag, Koningsdag, Goede Vrijdag, eerste en tweede Paasdag, Bevrijdingsdag, Hemelvaartsdag, eerste en tweede Pinksterdag, eerste en tweede Kerstdag. Daarmee zijn maar liefst acht van de elf (= 73%) officiële feestdagen christelijk. Dat is begrijpelijk, medio jaren zestig was immers ruim 80% van de Nederlanders 'belijdend' christen. De recentste cijfers (2017) geven een totaal gewijzigd beeld⁵: slechts 17% van de Nederlanders is 'belijdend' christen. Ze worden evenwel 'bediend' met 73% van de officiële feestdagen. Dit is een evidente 'voorkeursbehandeling' van de christelijke religie ten opzichte van elke andere. En daarmee is de regeling van officiële feestdagen al in strijd met het Gelijkheidsbeginsel van Artikel 1 van de Grondwet⁶.

---

¹ mr drs Ludo Grégoire, Leiden (ludo.gregoire@icloud.com), Staats- en Bestuursrecht Universiteit Utrecht (1998). Ik dank opnieuw mijn trouwe referenten: Alexander Huygen, Evert Barendrecht, Irène Bovy, Christina Divendal, Bert Cleij e.a. Dit artikel werd afgesloten op 2 april 2021.

² <https://www.njb.nl/magazines/njb-44-2020/>.

³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002448/2010-10-10>.

⁴ Het neutrale begrip 'gedenkdag' is eigenlijk passender dan het 'vrolijke' begrip 'feestdag'. Het gaat immers ook om dagen waarop mensen stilstaan bij verlies of verdriet. Voor de leesbaarheid is gekozen voor het gangbare begrip 'feestdag'.

⁵ www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/43/wie-is-religieus-en-wie-niet en bijbehorend rapport: *Wie is religieus, en wie niet?* Hans Schmeets, Oktober 2018. www.scientias.nl/ongelovig-nederland-is-stiekem-nog-lang-niet-klaar-met-religie/.

⁶ Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

De tweede reden is gelegen in een ander fundament van onze democratie: de scheiding van kerk en staat (laïcisme⁷). Religie wordt gezien als een privéaangelegenheid. En dus staat het 'officiële' van de acht christelijke feestdagen op gespannen voet met het laïcisme.

Het rechtstatelijke fundament van het laïcisme laat ook het 'uitruilen' van religieuze feestdagen niet toe. Dat is overigens vele malen geprobeerd: lapmiddelen. Het is getalsmatig en gezien de diversiteit van godsdiensten⁸ in Nederland onmogelijk om elke religie 'eerlijk' te bedelen. Daar komt nog bij dat zulks onderhevig is aan de veranderingen in de 'aanhang' van religies.

De derde reden is het gegeven dat religie maar één van de vele cultuur- en identiteitskenmerken in Nederland vertegenwoordigt. Er zijn immers sinds de jaren zestig vele cultuurelementen aan onze identiteit toegevoegd. Ik noem: de emancipatie van de vrouw, de vele vormen van non-heteroseksualiteit, de verhouding tot ons verleden, de veranderingen in de bevolkingssamenstelling. Deze cultuurelementen worden in de huidige feestdagenregeling niet 'bediend'.

Platgeslagen is mijn argument dat de overheid zich niet moet bemoeien met feesten in het privé-domein. En al zeker niet wettelijk een 73% voorkeur voor één religie vastleggen. De ongemakkelijke waarheid is dat dit institutionele⁹ discriminatie is, waar linksom of rechtsom iets aan gedaan moet worden.

Noch vanuit de hoek van de 'vakgenoten'¹⁰ noch vanuit de 'publieke arena' zijn argumenten aan-gevoerd die twijfel zaaien ten aanzien van de bovengenoemde conclusie.

Wie moet in actie komen?

Uiteraard de Regering en het Parlement. Want art. 120 GW¹¹ bepaalt dat de rechter niet mag beoordelen of wetten – zoals de Algemene termijnenwet – in overeenstemming zijn met de Grondwet. 'De politiek' zou moeten voorkómen dat dit onderwerp eenzijdig publicitair 'gekaapt' wordt. In de discussie wil je immers beide uitersten van het publieke spectrum niet eenzijdig: mensen die zeggen 'Nederland wordt verkwanseld' noch 'Nederland is racistisch'. En ook niet alles wat daar aan ongenueanceerde 'meningen' tussen zit. Naar mijn opvatting is hier geen sprake van een links-rechts onderwerp; het is kamerbreed.

En dat is de reden dat ik de artikelen die ik over deze thematiek geschreven heb, aangeboden heb aan alle leden van de Tweede Kamer, aan het Presidium, aan de Commissie Justitie en Veiligheid en aan het Ministerie van Justitie met de aanbeveling om te acteren. Bovenstaande drie redenen nopen immers tot een wetswijziging. Over de receptie hiervan en de respons hierop hoop ik te zijner tijd in het NJB te kunnen rapporteren.

Misschien wel het eenvoudigste element aan deze problematiek is de Algemene termijnenwet zelf. Gegeven de 'digitale overheid, de 7x24-uurseconomie en het volcontinue digitale betalingsverkeer, is er waarschijnlijk helemaal geen behoefte meer aan de doelstellingen van de Algemene termijnenwet, namelijk om buiten werkdagen uitstel te regelen voor formele handelingen (betalingen, geboorteaangiften, beslagen, executies). Wellicht zijn hier en daar wat ICT-aanpassingen nodig, maar daarvoor zijn ervaring en techniek volop voorhanden.

---

⁷ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Laïcisme>.

⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/religie-in-nederland/4-diversiteit-religieuze-stromingen>.

⁹ Met 'institutioneel' wordt bedoeld: ingebakken in de samenleving respectievelijk in een organisatie of instituut.

¹⁰ Eén reactie wil in niet onvermeld laten. *Éminence grise* Bas de Gaay Fortman (Universiteit Utrecht) mailde mij op 18 januari 2021: 'Graag bevestig ik mijn positieve indruk van dit artikel. Publicatie van een puntige samenvatting in een dagblad lijkt me een goed idee.'

¹¹ https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vkugbqvdyucz/artikel_120_constitutionele_toetsing.

Wanneer de drie huidige seculiere feestdagen (Nieuwjaarsdag, Koningsdag, Bevrijdingsdag) vervolgens wettelijk als officiële Nederlandse feestdag worden herbevestigd en alle andere feestdagen tot het private domein gerekend worden¹², is sprake van een eenvoudige rechtsstatelijke oplossing. Maar dat zou een weinig 'visionaire' weg zijn.

Premissen en dogmatisme

Het tweede element van mijn artikel in het NJB-kerstnummer heeft immers als premisse dat het waardevol is om met een beperkt aantal feestdagen onze Nederlandse identiteit in het publieke domein te 'vieren' en te bevestigen. Uiteraard zijn andere premissen mogelijk. In commentaren op conceptversies van mijn NJB-artikel en naar aanleiding van de krantenartikelen (de Volkskrant¹³, Het Parool¹⁴, Dagblad van het Noorden¹⁵, Leeuwarder Courant¹⁶) werd mij 'dogmatisme' verweten. 'Weg met van boven opgelegde feestdagen als de Dag van Europa of de Dag van de Mensenrechten!'

Ik begrijp dat sentiment, maar men moet zich realiseren dat de in 1965 vastgestelde feestdagen 'dogmatisch' niet meer van deze tijd zijn en dat het volledig afschaffen van alle feestdagen (omzetten naar verlofdagen) ook dogmatiek is.

Nederland zou Nederland niet zijn als er niet ook commentaren waren die mij verzochten om in één moeite door het weekend af te schaffen, permanent zomertijd te regelen en alle bijzondere verlofdagen en ziektedagen op een hoop te gooien...

Ik kies niet voor een dogmatische werkwijze maar voor een normaal democratisch proces met voorstellen, discussies, debat en afwegingen, resulterend in besluitvorming.

Op publieke fora (Twitter¹⁷, 'Joop'¹⁸, 'CIP'¹⁹, 'EW'²⁰, 'Volzin'²¹ e.d.) werd ik getypeerd als 'feestdagenafschaffer', als adept van de opvatting 'weg-met-ons', als 'cultuurrelativist'²² en nog zo wat etiketten waar je niet vrolijk van wordt. Een veeg en wat mij betreft abject teken des tijds. Noem het naïef, maar ik wist niet dat deze heksenketel vol onzin en verdachtmakingen zo virulent en maligne is.

---

¹² Dat betekent dat in cao's waarin de officiële feestdagen momenteel ook verplichte vrije dagen zijn, het aantal verlofdagen met minimaal zes opgehoogd wordt. Eerste Paas- en eerste Pinksterdag zijn immers per definitie zondagen en daarmee al vrije dagen.

¹³ De Volkskrant, zaterdag 13 juni 2020: *Brief van de Dag*. www.volkskrant.nl/columns-opinie/los-het-probleem-van-discriminerende-officiële-feestdagen-op~bb9066fb/.

¹⁴ Het Parool, zaterdag 6 februari 2021: <https://www.parool.nl/columns-opinie/opinie-het-is-tijd-voor-nieuwe-feestdagen~bb99b105/>.

¹⁵ Dagblad van het Noorden, zaterdag 13 februari 2021: <https://www.dvhn.nl/meningen/Opinie/Het-is-tijd-voor-nieuwe-feestdagen-26498562.html>.

¹⁶ Leeuwarder Courant, maandag 15 februari 2021: <https://www.lc.nl/opinie/Van-Koningsdag-naar-Dag-van-de-Democratie-26515283.html>.

¹⁷ Citaat: 'Alles moet weg. Alles moet immers divers, Europees, kosmopolitisch en ontdaan van welke traditie dan ook. Zou je dat elders ook hebben, dat Weg-met-ons?' (tussen 6 en 8 februari 2020: 225 retweets, 19 geciteerde tweets en 510 vind-ik-leuks).

¹⁸ Joop: <https://joop.bnnvara.nl/opinies/moeten-we-pasen-pinksteren-en-kerstmis-vervangen>.

¹⁹ <https://cip.nl/83797-jurist-en-publicist-in-parool-christelijke-feestdagen-zijn-systematische-discriminatie>.

²⁰ <https://www.ewmagazine.nl/opinie/opinie/2021/02/kansloos-feestdagen-vervangen-die-niet-meer-van-deze-tijd-zijn-804381/>.

²¹ <https://volzin.nu/pasen-vieren-als-feest-van-de-vluchteling/>.

²² Om de discussie te ontlopen werden Pasen en Kerstmis opgevoerd als oorspronkelijk 'heidense' dagen, en Nieuwjaarsdag juist als een christelijke feestdag. Feit is dat elke christen de betreffende acht door de Rijksoverheid genoemde feestdagen nú als christelijk zal bestempelen. Ongeacht hun herkomst (erg interessant overigens) zijn ze dat ook. Omgekeerd werd meermaals betoogd dat Kerstmis en Pasen allang geen religieuze feestdagen meer zijn. 'Ze zijn geëvolueerd tot seculiere feestdagen.' Ook in die 'ontsnappingsroute' wil ik niet meegaan. Christenen zelf en zeker islamieten denken immers heel anders over dat 'seculiere etiket'.

Meer inhoudelijk kwam het navolgende naar voren: 'In Nederland wordt zo'n christelijke feestdag gewoon gezien als een vrije dag en niet als een vorm van religieuze dwang. Er wordt nooit tegen geprotesteerd of iets dergelijks.' Mijn repliek: 'Logisch dat mensen met een andere religieuze identiteit doorgaans niet protesteren tegen die ongelijke behandeling; ze kijken tegen een achterstand van 8 – 0 aan. En dat moeten wij ook helemaal niet willen. Verandering moet bepleit worden door degenen die 'voorgetrokken' worden.'

En: 'Ja maar, de meeste Nederlanders voelen zich nu eenmaal thuis bij deze feestdagen.' Je 'thuis voelen' bij een bepaalde cultuur rechtvaardigt op zichzelf niet het toekennen van officiële feestdagen aan die cultuur. Elke vergelijking gaat mank maar toch: een enorm percentage van de Nederlanders 'voelt zich thuis' bij het Nederlands Elftal. Maar daar wordt geen officiële feestdag voor vrijgemaakt. Terwijl toch voetbal door velen gezien wordt als de 'nieuwe religie'... iets soortgelijks geldt voor Sinterklaas. Geen officiële feestdag. Maar iedereen die dat wil, kan binnen het door mij gepresenteerde alternatief de feesten van eigen keuze gewoon blijven vieren.

Ook de 'verkwanseling van onze joods-christelijke cultuur' kwam weer langs. 'Ja, maar het gaat om recht doen aan onze diepgewortelde joods-christelijke cultuur. Om het aantal mensen dat, deels gesecculariseerd deels met affiniteit met religie²³, zich thuis voelt bij die cultuur. Dat zou zo maar een meerderheid in Nederland kunnen zijn.'

Waar berust dat begrip 'joods-christelijke cultuur' op? Wat is er joods aan onze christelijke cultuur? In zijn boek '21 lessen voor de 21ste eeuw'²⁴ maakt Yuval Hariri in hoofdstuk 12 in een grondige analyse korte metten met de betekenis van het jodendom voor de annalen van onze beschaving: 'een bescheiden rolletje'. Het begrippenpaar 'joods-christelijk' is bovendien pas tamelijk recent – zo'n tweehonderd jaar geleden – in omloop gekomen. En met een betekenis die weinig van doen heeft met de huidige²⁵. Christelijk ja, joods-christelijk nee.

Dergelijke reacties leveren voor mij enkel meer motivatie op, om de thematiek nog beter over het voetlicht te brengen²⁶.

Essentieel in die thematiek is het verschil tussen het privédoemien en het publieke domein.

Mijn adagium: 'Hoe meer feesten, hoe beter.' Als Maastrichtenaar heb ik een bijzonder 'feestelijke' erfenis: Naamfeest (belangrijkste persoonlijke feest), Driekoningen (verkleed zingend langs de deuren), Carnaval (mooiste stadsfeest), Palmpasen (in processie met koek en snoep naar de bejaardenhuizen), 'eerste' en 'heilige' communie, Allerzielen (samen naar de begraafplaats), Onnozele Kinderen (kleden van je ouders aan, bepalen wat er gegeten werd), eens in de 7 jaar de Heiligdomsvaart. Met vlaai, koffie, familie, zingen, bier en wijn, gezelligheid. U ziet het goed: allemaal christelijke (i.c. katholieke) feesten, die in het door mij gepresenteerde alternatief geenszins 'afgepakt' worden van mensen die deze feesten willen behouden.

Ik schaf geen enkel feest af, ook niet Koningsdag noch de genoemde acht christelijke feesten uit de Algemene termijnenwet. Ik betoog dat al deze feesten vanwege het eerste element in het NJB-artikel geen plek (meer) hebben in het publieke domein. Ze hebben hun plaats in het private domein. En aan de overblijvende twee officiële feestdagen (Nieuwjaarsdag en 4/5 mei) wil ik er zelfs liefst vier toevoegen.

---

²³ Voor deze groep wordt vaak het begrip 'randkerkelijken' gebruikt. Volgens de cijfers van 2017 gaat het dan maximaal om 47%.

²⁴ ISBN 9789400407855. Uitgever Thomas Rap, 1^e druk 01-10-2018.

²⁵ Zin en onzin van de 'joods-christelijke traditie'. *Bart Wallet*, cultuurhistoricus. Universiteit van Amsterdam. https://d2vry01uvf8h31.cloudfront.net/Organisaties/WI/CDV/_re-cap_/2012_HERFST/B_BOOM079_CDV%202012-3_14%20Wallet.pdf. Paragraaf vanaf p. 105 tot het einde.

²⁶ Er was ook een bijzonder leuke 'publieke' attendering op het onderwerp, namelijk in 'Dit was het Nieuws' van donderdag 11 februari 2021: https://www.npostart.nl/dit-was-het-nieuws/11-02-2021/AT_2155866.

De normstellende staat

Ik ben namelijk van mening dat de overheid ook bij het afschaffen van de Algemene termijnenwet een taak blijft houden bij het vaststellen en faciliteren van een beperkt aantal NL-identiteitsverbindende feesten in het publieke domein. In dit verband sluit ik graag aan bij de argumentatie rondom de 'normstellende staat' in *Project Nederland – van feitelijke naar gewenste nationale identiteit* – in de WRR-serie 'Verkenningen'. Will Tiemeijer (Erasmus Universiteit) stelt daarbij in zijn essay 'Project Nederland' (4 februari 2021) dat overheid en samenleving de discussie over de Nederlandse identiteit niet langer uit de weg moeten gaan²⁷. Cruciaal hierbij is dat in het debat de aandacht wordt verlegd van de *feitelijke* naar de *gewenste* identiteit van ons land. Het is een achtergrondstudie bij het WRR-adviesrapport 'Samenleven in verscheidenheid'²⁸ dat eind 2020 is verschenen.

In deze stukken is geen relatie gelegd met de Nederlandse feestdagen maar het is wat mij betreft opgelegd pandoer gegeven het belang van 'identiteit vieren'.

Bij 'officiële feesten' gaat het niet primair om 'consumptief vieren' maar om de betreffende waarde duidelijk te maken, uit te dragen, te versterken. Een voorbeeld: wacht niet om te werken aan vrijheid tot het moment dat je de vrijheid kwijt bent. 'Taakstellend', vooral via opvoeding en scholing. Maar ook in het 'voorbeeldig' optreden van 'publieke dienaren', in het functioneren van onze instituties²⁹ en in de officiële feesten. Ik zou deze functie van feesten onder de term 'preventief publiek recht' willen scharen; daarmee is tegelijkertijd een 'preventieve publieke plicht' getoetst.

Aantal en focus

Waarom zijn dan in het tweede deel van mijn NJB-artikel in aantal juist zes officiële feestdagen gepresenteerd en waarom is voor de genoemde dagen gekozen en niet voor andere? Welke waarden worden op de gekozen dagen centraal gesteld?

Omdat deze twee vragen in het betreffende artikel 'onderbelicht' zijn, worden ze hier uitgewerkt.

Een belangrijke reden om er maximaal zes te kiezen is, dat er bij dat aantal nog (minimaal) drie³⁰ 'verlofdagen' aan het aantal vrije dagen worden toegevoegd om feesten in het privé-domein te kunnen vieren.

Bij zes officiële feestdagen is er daarnaast voldoende organisatiekracht en geld aan de zijde van de overheid om ze te faciliteren. Ofschoon dit laatste altijd arbitrair blijft, wil je immers wel dat dergelijke feestdagen 'wat voorstellen' en dat Nederlanders ze graag vieren. Uiteraard vrijwillig, geen Noord-Koreaanse toestanden.

Zes feestdagen per jaar geeft de mogelijkheid om ongeveer elke twee maanden een feest in het publieke domein te vieren, goed verdeeld over het jaar zodat er een zeker 'verlangen' naar 'weer feestvieren' waarschijnlijk is. Zes feestdagen, elk met een vaste datum die gemakkelijk te onthouden is.

Waarom de genoemde zes? Om te beginnen: ook dat staat open voor nadere uitwerking, uitmondend in democratische besluitvorming. Maar ik heb ze geenszins willekeurig gekozen.

Ik heb gezocht naar algemeen identiteitsverbindende cultuuraspecten in het publieke domein met een vermoedelijk breed draagvlak. En ik heb feestdagen gekozen die jongeren kunnen

---

²⁷ <https://www.volkskrant.nl/mensen/bijzonder-hoogleraar-will-tiemeijer-haal-praten-over-nationale-identiteit-uit-de-taboesfeer~b06cbc92/>.

²⁸ <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2020/12/14/samenleven-in-verscheidenheid>.

²⁹ In het verslag van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag 'Ongekend onrecht' zijn vele recente voorbeelden te vinden van hoe het niet moet, bij zo ongeveer elk betrokken overheidsorgaan: https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/20201217_eindverslag_parlementaire_ondervragingscommissie_kinderopvangtoeslag.pdf.

³⁰ Eerste Paas- en eerste Pinksterdag zijn immers per definitie zondagen en daarmee al vrije dagen.

aanspreken, met name in hun idealisme. Mijn voorstellen beogen kansen te creëren voor jeugdig, eigentijds elan. Hoe feestelijker, swingender, cultureler, culinairder, muzikaler hoe beter.

Wat zijn dat: 'algemeen identiteitsverbindende cultuuraspecten'? De Nederlandse identiteit is alerminst eenduidig. Dat heeft ook koningin (toen nog prinses) Máxima moeten vaststellen³¹. De 'Nederlandse identiteit' heeft bovendien niet enkel positieve kanten. Wat te denken van onze 'zuunigheid', van een zekere 'lompheid' in ons gedrag in het buitenland, van ons 'opgeheven vingertje', van 'zoveel hoofden, zoveel zinnen'? Dergelijke identiteitsaspecten zouden we toch niet graag vieren, denk ik.

Als we Nederlandse 'identiteitsdeugden' (= wie willen we zijn?) zouden willen promoten, zou gekozen kunnen worden voor de Dag van de Tolerantie, de Dag van het Overleg, de Dag van de Attentheid. Maar dat is – ofschoon behoorlijk calvinistisch – weinig onderscheidend ten opzichte van andere landen. Voor dergelijke identiteitsaspecten kiest de WRR niet, en ik ook niet.

Will Tiemeijer³² start vanuit de vraag: 'Wat is hetgeen dat Nederland bijeenhoudt?' En hij geeft daarop drie antwoorden: 1. de Nederlandse taal, 2. de reële lotsverbondenheid die logisch voortvloeit uit het gedeelde leefgebied, 3. de collectieve opdracht om 'project Nederland' in betere staat door te geven aan volgende generaties.

Vertaald naar de feestdagenproblematiek kan ik het eerste antwoord verderop uitstekend gebruiken. En het tweede en derde antwoord passen bij mijn eerdere vraag³³: 'Waarom hebben we eigenlijk geen Dag van het Watermanagement?'

Vanuit dit alles – seculiere, identiteitsverbindende waarden – verantwoord ik hieronder mijn (gewijzigd) voorstel: de 'gregoiriaanse kalender' van zes officiële Nederlandse feestdagen. En nu maar hopen dat de autocorrectie de knipoog van mijn achternaam naar de historie deze keer intact laat...

Nieuwjaarsdag (1 januari) dient zich – ook letterlijk – als eerste aan. Volgens mij behoeft dat weinig betoog. Nieuwjaarsdag is een mondiaal mensen verbindende feestdag. Nieuwjaar markeert 'een rondje' van de planeet Aarde om de Zon. We kijken terug en maken een nieuwe start, met elkaar, in gezins- en familieverband, met vrienden en kennissen, op het werk, in het land als geheel. Sinds mensenheugenis hebben we in Nederland daarbij de unieke Oudejaarsconferenties, altijd uitermate talig, waarbij spot, zelfspot en relativering centraal staan.

Mensen in Nederland met een oriëntatie op China kunnen uiteraard zowel publiek het Nederlandse Nieuwjaar vieren als privaat het Chinese Nieuwjaar. En dat geldt soortgelijk voor het Joodse Nieuwjaar. Precies zoals dat nu doorgaans gebeurt.

Gay Pride is een geleidelijk³⁴ over de wereld uitdijend feest waarbij genderacceptatie en -gelijkheid centraal staan. Het hoofddoel van Carnaval is je uitleven in zotheid, spot en uitbundigheid voorafgaand aan een periode van matiging, vasten en boetedoening. Daarnaast is Carnaval een feest dat van oudsher beoogt de standsverschillen in de maatschappij te doen vervagen. Iedereen die feesten als Gay Pride en/of Carnaval wil vieren mag dat doen, in het privédoein.

---

³¹ www.trouw.nl/nieuws/maxima-de-nederlandse-identiteit-bestaat-niet-bb494d4e/.

³² Will Tiemeijer (Erasmus Universiteit) voor de WRR: *Project Nederland - Van feitelijke naar gewenste nationale identiteit*. <https://www.wrr.nl/publicaties/verkenningen/2021/02/04/project-nederland-van-feitelijke-naar-gewenste-nationale-identiteit>.

³³ Voetnoot 6 in <https://www.njb.nl/magazines/njb-44-2020/>. Deze observatie werd mij aangereikt door Alexander Huijgen.

³⁴ Helaas te langzaam wat mij betreft.

Maar de **Dag van de Gelijkheid (21 maart)** is een dag waarop we álle Nederlanders uitnodigen en gelegenheid geven om het belang van gelijkheid en antidiscriminatie te vieren, ongeacht de eigen achtergrond of voorkeuren. Nederlanders vieren artikel 1 van de eigen Grondwet.

In opvolgende jaren zou telkens één van de in dat artikel genoemde aspecten centraal gesteld kunnen worden: godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht.

Zo'n dag mag nooit 'vrijblijvend' worden. Dat moet op trommen geslagen worden omdat in Nederlandse steden steeds vaker homostellen niet hand-in-hand durven lopen en zelfs in elkaar geslagen worden³⁵, dat Nederlanders met een Chinees uiterlijk als 'spleetog' worden aangeduid³⁶, dat Joden in de publieke ruimte geen keppeltje durven te dragen³⁷, dat er onnoemelijk veel seksisme op internet te vinden is. En ga zo maar door. Veel werk aan de winkel.

Bas de Gaay Fortman (Universiteit Utrecht) heeft recent bepleit³⁸ om vanaf 2023 een feestdag te wijden aan de Grondwet. Een dergelijke 'Grondwetdag' heeft evenwel een veel ruimere inhoud, is abstracter en naar mijn mening te weinig inherent feestelijk vergeleken met de Dag van de Gelijkheid. Dat blijkt al uit de forumdiscussie bij het betreffende NRC-artikel.

Het staat buiten kijf dat het voor alle Nederlanders goed is jaarlijks stil te staan bij het belang van bevrijding en van het mensenrecht 'vrijheid'. Veel mensen denken dan aan 'de oorlog'. Maar voor weer anderen komt als eerste ons slavernijverleden in gedachten.

Ik twijfel er niet aan dat we er goed aan doen om beide te herdenken. En ik weet ook zeker dat 'herdenken' resultaten afwerpt.

In mijn voorstel is de **Dag van de Vrijheid (5 mei)** evenwel een dag waarop we álle Nederlanders uitnodigen om het belang van bevrijding en vrijheid te vieren.

Met de gekozen naam wil ik abstraheren van voorbeelden zoals oorlog, slavernij, uitbuiting, mensenhandel en specifiek vrouwenhandel, kinderarbeid of gedwongen huwelijken. Die abstrahering beoogt het mogelijk te maken om stil te staan bij álle vormen van onvrijheid. En om op de voorafgaande dag tijd en gelegenheid te nemen om alle slachtoffers van onvrijheid te herdenken. Bevrijdingsdag 'omdopen' tot Dag van de Vrijheid heeft daarnaast het voordeel dat ook generaties die steeds verder af komen te staan van de Tweede Wereldoorlog er herkenning en aanknopingspunt in kunnen vinden.

Uiteraard kunnen mensen die dat willen daarnaast Ketikoti (1 juli) vieren of de Europese Dag tegen de Mensenhandel (18 oktober) of de Werelddag van de strijd tegen seksuele uitbuiting (4 maart). Weer anderen zullen stil willen staan bij het belang van *Het Plakkaat van Verlatinghe* (26 juli 1581) dat gezien kan worden als de onafhankelijkheidsverklaring van de Nederlanden ten opzichte van Spanje. Door dergelijke dagen te 'vieren' kunnen groepen mensen 'inzoomen' op de betreffende problematiek en er extra en persoonlijke aandacht aan besteden.

Ik realiseer me goed dat ik met de keus voor 4 en 5 mei in zekere zin 'voorsorteer', een 'voorkeur' suggereer. Maar dat is wat betreft de ideologie erachter niet het geval. Ik stel die combinatie voor, omdat die – heel praktisch, realistisch – een bestaand, buitengewoon groot en onbetwist draagvlak binnen de Nederlandse bevolking heeft. Logisch, de verschrikkingen van WOII liggen relatief nog maar kort achter ons.

---

³⁵ <https://www.at5.nl/artikelen/201938/hand-in-hand-als-homostel-is-dat-nog-wel-mogelijk-zonder-problemen>.

³⁶ <https://www.rijnmond.nl/nieuws/192043/ik-ga-niet-meer-naar-openbare-ruimtes-om-racisme-te-mijden>.

³⁷ <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/een-keppeltje-op-je-hoofd-net-zo-normaal-als-schoenen-aan-je-voeten~baa3b445/>.

³⁸ Zie NRC Next 2 november 2020, p. 18-19, www.nrc.nl/nieuws/2020/11/01/-nederland-verdient-een-nieuw-feest-grondwetdag-a4018205.

In het NJB-artikel heb ik vervolgens de Dag van Europa (1 juli) voorgesteld om te vieren dat de EU ons geholpen heeft om Europa om te vormen van een continent van oorlog tot een van verzoening en vrede. Bovendien vertegenwoordigt de EU Nederland krachtig op het wereldtoneel als het gaat om problemen als klimaatverandering en een eerlijker verdeling van de welvaart. En ofschoon ik deze argumenten onveranderd een feestdag waard acht, ben ik gaan twifelen of het een officiële feestdag moet zijn. Het predicaat 'officieel' moet immers 'boven elke twijfel verheven' zijn en ik kan niet waarmaken dat dit bij 'Europa' het geval is. Hoe groot het draagvlak voor Europa ook moge zijn, het is niet volledig of vrijwel volledig.

En dus heb ik – voortschrijdend inzicht – ervoor gekozen om in plaats hiervan de **Dag van het Waterbeheer**³⁹ op **1 juli** als officiële feestdag voor te stellen. Met deze feestdag wil ik nadrukkelijk aansluiten bij het eerder genoemde gedachtengoed van Will Tiemeijer (Erasmus Universiteit). Met de Dag van het Waterbeheer stellen we de historische, de huidige én de toekomstige zorg voor onze omgeving centraal. Water is de basisvoorwaarde voor leven op Aarde. Nederlanders verbindender kan haast niet. Niet voor niets wordt gezegd: 'God schiep de Aarde, maar de Nederlanders schiepen Nederland'. En het is zelfs de basis van het internationaal befaamde 'polderen'⁴⁰. Informatie, open dagen (Waterschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, boerenbedrijven), zomerexcursies vanuit de scholen, educatie op radio en teevee. En feest!

In de **Dag van de Democratie (15 september)** laat ik veel elementen samenkomen. Allereerst het grote belang van democratie als staatsvorm om met elkaar in dit kleine en prachtige land harmonieus met elkaar samen te leven. Er is geen betere staatsvorm, hoezeer er vaak nadelen aan lijken te zitten. Democratie samen vieren en uitdragen, iets belangrijkers is er nauwelijks. Door de Dag van de Democratie te laten samenvallen met Prinsjesdag wordt recht gedaan aan zowel monarchistische als republikeinse sentimenten in de samenleving. Het is de 'hoogmis' van de democratie; een toepasselijker verbindend etiket is er niet. Tot en met feestelijk. In mijn optiek heeft iedereen op deze dag vrij, met uitzondering nu juist van alle formele ambtsdragers. Die uiteindelijk door het volk gekozen 'actoren' geven dienstbaar *acte de présence* op deze dag. Mooier kan het haast niet. Alle huidige rituelen handhaven: van koets, Troonrede, koffertje en Algemene Beschouwingen tot en met de persconferenties 's avonds. Prinsjesdag? Kan gerust de 'volksnaam' blijven van de Dag van de Democratie.

Het gepresenteerde alternatief past uitstekend bij de voorgestelde geleidelijke modernisering van het Koningschap zoals bepleit door Paul Bovend'Eert⁴¹ (Radboud Universiteit).

Door commentaren, discussies en nadere reflectie ben ik tot het inzicht gekomen dat – hoe idealistisch ook – de Dag van de Mensenrechten voor te veel Nederlanders een ver-van-mijn bedshow zou worden. Het belang van de Mensenrechten is weliswaar onomstreden maar dat ideaal vormt geen onderscheidend identiteitselement. Ik heb daarom een alternatief veel 'dichter bij huis' gezocht. En het werd mij in februari 2021 vanuit de WRR zoals eerder gezegd op een presentieerblaadje aangereikt: de **Dag van het Nederlands (tweede helft november)**.

Dat onze eigen taal onze identiteit markeert is 'boven elke twijfel' verheven. Het is een identiteits-element dat – met een talige kwinkslag – als *pur sang* mag worden aangeduid. En dus is onze taal een officiële feestdag waard. In *Project Nederland* luidt de door de staat te stellen norm: 'Nederlanders beheersen de Nederlandse taal voldoende'. In de privésfeer mag iedereen de taal of het dialect bezigen die of dat men wil, maar in de publieke ruimte is Nederlands de voertaal. De urgentie hiervan is zeer toegenomen. Veel Nederlanders geven immers uiting aan hun ongenoegen over het feit dat ze zich – juist vanwege de taal – een vreemde in hun eigen buurt voelen,

---

³⁹ Term mij aangereikt door Bram Varga. De term 'waterbeheer' past beter bij de Nederlandse traditie van rentmeesterschap. De term 'watermanagement' roept vooral een ongewenst technische associatie op.

⁴⁰ Een wereldwijd uniek en succesvol concept waarbij we ons bedienen van de Nederlandse taal.

⁴¹ *De Koning en de monarchie. Toekomstbestendig?* www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/versober-de-koning-en-nog-drie-aanbevelingen-voor-een-moderne-monarchie-en-een-voor-afschaffing~bfea5815/

'onthemd' in hun eigen land. Voor burgers met een migratieachtergrond is het kunnen verstaan en spreken van het Nederlands een 'levensvoorwaarde' voor henzelf en een 'samenleefvoorwaarde' voor hun omgeving.

En we moeten in dit verband ook oog houden voor het feit dat er in ons land ongeveer 1,3 miljoen mensen boven de 16 jaar 'laaggeletterd' zijn, dat wil zeggen dat zij moeite hebben met lezen en schrijven. Een kwart miljoen daarvan is zelfs analfabeet, deze mensen kunnen dus helemaal niet lezen of schrijven. Voor de genoemde problematiek moet uiteraard het hele jaar door aandacht zijn maar de Dag van het Nederlands beoogt onze taal feestelijk centraal te stellen als middel om elkaar te begrijpen, om van elkaar te leren, om tot overeenstemming komen, om te delen, om samen te leven. En ook als een drager van kunstuitingen zoals in leesboeken, in gedichten, toneel en zang.

Educatie

In mijn visie is op het punt van feesten in het privédomein én in het publieke domein een speciale taak weggelegd voor opvoeding en onderwijs. Het is van groot belang dat jonge mensen niet alleen vertrouwd raken met de officiële feesten, maar ook met de feesten die andere Nederlanders in hun privédomeinen belangrijk vinden. Beide bevorderen in hoge mate de capaciteit om samen te kunnen en willen leven. Dus uitleg thuis én op school. Desgewenst samen vieren, thuis én op school. Voor een beter begrip van en meer waardering voor elkaar.

Feesten leveren uitstekend lesmateriaal. School is bij uitstek de plaats waar kinderen het verschil tussen gedenken en vieren kunnen leren. Bij Goede Vrijdag, Allerzielen en Dodenherdenking past het neutrale begrip 'gedenkdag' immers beter dan het 'vrolijke' begrip 'feestdag'.

Voor ouders en scholen is de faciliteit van 'permissiedagen' van praktisch belang maar die dagen bieden ook een mogelijkheid om kinderen kennis te laten maken met keuzes die andere Nederlanders maken in het privédomein.

In dit verband is het nog vermeldenswaard dat op het ideeëngoed van de 'permissiedagen' geen reacties zijn binnengekomen. Ik had die eerlijk gezegd wel verwacht omdat ik meen dat met deze 'vondst' een potentiële angel uit de discussie getrokken is, namelijk 'hoe kun je (in het gezin, de familie) samen vieren, als je niet samen vrij bent.'

Bij daadwerkelijke invoering zal hier zeker nog naar gekeken moeten worden zodat goede oplossingen gekozen worden voor praktische problemen, zoals vervanging wanneer leerkrachten vrij willen zijn voor het vieren van feestdagen in hun privédomein. Misschien speelt mijn optimistische aard mij parten maar ik zie hier geen beren op de weg.

Arbeid

Het volgende punt dat ik naar aanleiding van de publieke discussies wil aanstippen is de premisse van 'vrij hebben om te feesten' in relatie tot de cao's. Zoals al in het NJB-artikel aangegeven, regelt de overheid niet of iemand vrij is op een officiële feestdag, net zomin overigens als op welke andere feestdag dan ook. Vrij hebben en vrij vragen/krijgen is onderdeel van de arbeids-overeenkomst die voor de meeste Nederlanders vrijwel geheel is geregeld in cao's.

Naar mijn smaak wordt het speelveld van verlof hebben, verlof vragen en verlof krijgen eerder makkelijker in het door mij voorgestelde systeem dan moeilijker. Maar dat zal de praktijk kunnen/moeten uitwijzen. In een 7x24-uurs economie zal overleg – net zoals gebeurt in continuïteitsvoorzieningen zoals de zorg, de nutsbedrijven, de hulpdiensten – leiden tot praktische oplossingen. Uiteraard moet 'vrij gevraagd' worden voor het vieren van een feest in het privédomein maar *de facto* gaat het om de in de jurisprudentie vastgelegde inspanningsverplichting van de werkgever om iemand vrij te geven indien dat gevraagd wordt. En bovendien is er de verzwaarde inspanningsverplichting bij zwaarwegende redenen (bijvoorbeeld huwelijk, islamitische feesten⁴²).

---

⁴² Hoge Raad. [ECLI:NL:PHR:1984:AG4783](#).

De regelgeving in de cao's is daarover duidelijk⁴³, sterker nog, in juridische zin moet de werkgever in voorkomende gevallen aantonen (omkering bewijslast) dat 'vrij geven' geen optie was. Wat mij betreft komt men in de relatie werkgever-werknemer helemaal niet toe aan deze 'juridisering'. De heersende praktijk leert immers dat er vrijwel nooit problemen zijn met het regelen van aan- en afwezigheid. Los van hetgeen daarover in de cao en/of de arbeidsovereenkomst staat, worden oplossingen gevonden via overleg, met de leidinggevende, de collega's in personeelsraden en Ondernemingsraden.

Attributen

Van de zijde van verschillende commentatoren werd er bij mij op aangedrongen om toch vooral ook 'reuring', 'gezelligheid', 'commercie' en 'vrolijkheid' in de nieuwe systematiek in te bouwen. 'Op de Dag van de Democratie moet je bij de bakker zoete broodjes kunnen kopen, als was het een stemvakje met rood glazuur. En leg voor de Dag van de Gelijkheid T-shirts in de winkel met verschillende teksten zoals *I'm gay* of *I'm black*.

Voor zover ik daarover al iets te zeggen zou hebben (*quod non*), meen ik dat dergelijke 'aankleding' van feesten in prima handen is van particulier initiatief. Tegelijkertijd is ook in het NJB-artikel aangegeven dat hier een coördinerende, stimulerende taak ligt van de betreffende Feestdagencomités.

Een nieuw systeem zou geleidelijk aan – stapsgewijs, bijvoorbeeld in een termijn van vier jaar – geïmplementeerd kunnen worden. Te beginnen bij de 'nieuwe' feestdag met kennelijk (na onderzoek) het meeste draagvlak.

Voor zover dat nog niet duidelijk was, meen ik dat de feesten in het privédomein niets in de weg gelegd moet worden. Zodat algemeen belangrijk geachte feesten gevierd kunnen worden of het nu gaat om Kerstmis, Diwali, Pasen, Dag van de Arbeid, Hemelvaartsdag, Suikerfeest, Poerim, Offerfeest, Jom Kipoer, Vesakha Puja, Loofhuttenfeest. Dat geldt ook voor frivolere feesten zoals Sinterklaas, Valentijnsdag, Halloween, Dierendag. Wie triviale dagen als Rokjesdag, Eftelingdag, Finaledag WK-voetbal wil vieren of regionale dan wel stadse feestdagen zoals Leids Ontzet en Alkmaars Ontzet, Carnaval, Luilak, Lappendag of Sint Maarten moet daartoe redelijkerwijs alle ruimte krijgen.

Alles mag, in het privédomein. Vier feest! Leef!

---

⁴³ J. van Drongelen, M.T.P. van Eeden, *Collectief arbeidsrecht deel 7. 'Verlof op niet-christelijke feestdagen in collectieve arbeidsovereenkomsten'*. Zutphen, Uitgeverij Paris, 2014.